

Károli Gáspár Református Egyetem
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Kelet-Ázsia Intézet, Japanológia Tanszék
Keleti nyelvek és kultúrák [japán] alapszak

OTDK-DOLGOZAT

A japán hezitációs jelenségek mint diskurzusjelölők

Utcai interjúkban megjelenő japán hezitációs jelenségek pozíciójának vizsgálata

Témavezető: **Dr. Somodi Júlia**

Készítette: **Tóth Balázs**

Tartalomjegyzék

Jelölések	3
I. Bevezetés	4
1.1 Előszó	4
1.2 Hipotézisek	5
II. Szakirodalmi áttekintés.....	6
2.1 A diskurzusjelölők	6
2.2 A hezitációs jelenségek.....	8
2.3 A hezitációs jelenségek mint diskurzusjelölők és funkcióik	9
2.4 A leggyakoribb hezitációs jelenségek a japán nyelvben.....	11
III. Módszertan	13
3.1 A választott videók.....	13
3.2 A választott kategóriák.....	14
3.3 A videókban előforduló hezitációs jelenségek.....	18
IV. Eredmények	20
4.1 Hezitációs jelenségek a mondat, tagmondat bal periferiáján	20
4.2 Hezitációs jelenségek a tagmondaton belül.....	21
4.3 Az egyes hezitációs jelenségek pozíciója	24
V. Összegzés.....	27
Felhasznált irodalom	28
Felhasznált videóanyag	30
Ábrajegyzék	30

Jelölések

A nagy mennyiségű angol szakirodalomra való tekintettel a neveket és a példákat is következetesen Hepburn-átírásban adom meg. A hosszú magánhangzókat *ā*, *ī*, *ū*, *ē* és *ō* formában szerepeltetem, a は, を, へ partikulák átírása pedig rendre *wa*, *wo*, *e*.

Rövidítések, kiemelések (Iwasaki 2013¹ és Iwasaki 2020 alapján):

Rövidítés	Angol szó	Magyar megfelelő	Tipikus forma
ABL	ablative	ablativus	<i>kara</i>
ASP	aspect	aspektualitás	<i>-(te)iru</i> , <i>-(te)shimau</i>
ATT	attributive form	jelzői forma	<i>na</i>
CLS	classifier	számlálószó	<i>-tsu</i> , <i>-ko</i> , <i>-nin stb.</i>
COND	conditional form	feltételes forma	<i>-ba</i> , <i>-tara</i> , <i>-to</i> , <i>-nara</i>
COP	copula	kopula	<i>desu</i> , <i>da</i>
DO	direct object	tárgy	<i>wo</i>
F	female	nő	
GEN	genitive	birtokos eset	<i>no</i>
HES	hesitation	hezitáció	<i>etto</i> , <i>ano stb.</i>
HON	honorific	tiszteleti forma	<i>-masu</i>
IMP	imperative	felszólító mód	<i>-nasai</i> , <i>-ro/-e</i> , <i>-te</i>
INJ	interjection	indulatszó	
INS	instrumental	eszközhatározó	<i>de</i>
M	male	férfi	
NEG	negative	tagadás	<i>-nai</i>
NML	nominalizer	főnevesítés	<i>no</i> , <i>koto</i>
PAST	past	múlt idő	<i>-ta</i>
PP	pragmatic particle	pragmatikai jelölő	<i>yo</i> , <i>ne</i> , <i>na</i>
Q	question marker	kérdő partikula	<i>ka</i>
QT	quotative particle	idéző partikula	<i>to</i> , <i>tte</i>
S	subject	alany	<i>ga</i>
SE	sentence ender	mondatzáró partikula	<i>no</i> , <i>n</i>
TE	<i>-te</i> (conjunctive) form	<i>-te</i> forma	<i>-te</i>
TOP	topic marking particle	témajelölő partikula	<i>wa</i> , <i>tte</i>
VOL	volitional suffix	akartlagos forma	<i>-ō/yō</i>
V		videó	
félkövér		hezitációs jelenségek	<i>etto</i> , <i>ano stb.</i>
aláhúzott		idézett mondat	
[]		vonatkozó mellékmondat	
/		szünet	

¹ Csak azok a rövidítések szerepelnek a táblázatban, amelyek ténylegesen előfordultak a glosszában.

I. Bevezetés

1.1 Előszó

Japán és magyar viszonylatban is egyre többen foglalkoznak a diskurzusjelölők kutatásával. A hezitációs jelenségeket is sokan kutatták már, de nem feltétlen nevezte őket mindenki diskurzusjelölőnek. Az újabb kutatásokban már jellemzőbb az a nézet, hogy a különböző hezitációs jelenségeknek is vannak diszkurzív szerepei, illetve a diskurzusjelölőkkel is lehet hezitálni. A két terület tehát közelít egymáshoz. Így például már a magyar *öö*-ről is belátták, hogy jól körülhatárolható pozíciókban jellemző az előfordulása, és ezekhez más-más funkciók köthetők, amelyek pedig a diskurzusjelölők fogalomköréhez tartoznak (Németh 2020, 2022).

A kutatásom célja megvizsgálni, hogy a közvetlen, spontán beszédben előforduló hezitációs jelenségek milyen pragmatikai vagy szintaktikai egység (beszédforduló, mondat, tagmondat) határán jelennek meg a leggyakrabban. A tipikus pozíciókhoz bemutatom a lehetséges diszkurzív (elsősorban kognitív és szociális) funkciókat is. Az elemzéshez két videót választottam, melyek utcai interjúkat tartalmaznak. Az ezekben előforduló hezitációs jelenségek száma (129 db) ugyan kevés ahhoz, hogy a japán nyelvre vonatkozó, általános következtetéseket vonjunk le belőle, azonban a megfigyelések további, nagyobb korpuszon végzett kutatások alapjául szolgálhatnak.

Dolgozatomban először definiálom a diskurzusjelölő és a hezitációs jelenség fogalmát, majd bemutatom a leggyakoribb japán hezitációs jelenségeket. A harmadik fejezetben indoklom a videók választását, valamint a vizsgálatban használt pozíciók választását. Kitérek arra is, hogy a mintául szolgáló 129 hezitációs jelenség pontosan miből mennyit takar. A negyedik fejezetben bemutatom pozíciók megoszlását, az adott pozíciókhoz köthető funkciókat, valamint az egyes hezitációs eszközök pozíciójára vonatkozó adatokat is elemzem. Az egyes esetekre számos példát mutatok be a videókból, ezeket Iwasaki (2013) szerint glosszázom is, a glossza (valamint néhány diagram) jelöléseit pedig a tanulmány elején táblázatba rendeztem.

Azt gondolom, hogy nyelvtanulóként különösen érdemes foglalkozni a hezitációs jelenségekkel, hiszen nekünk általában több gondolkodásra van szükségünk, amikor japánul beszélünk. Megfelelő hezitációsjelenség-használattal akár már a nyelvtanulás elején sokkal természetesebbé tehetjük a beszédünket. Ezért érdemes tisztában lennünk azzal, hogy az anyanyelvi beszélők hogyan hezitálnak, melyik hezitációs jelenség milyen pozícióban jellemző, esetleg melyiket használják inkább nők, és melyiket inkább férfiak.

Továbbá annak belátásával, hogy milyen funkciók köthetők a hezitációs jelenségekhez, azt is elismerhetjük, hogy nem felesleges töltelékelemekről van szó, amelyeket ki kell irtani a

beszédből, hanem olyan nyelvi eszközökről, amelyeket mindenki használ, és természetes részét képezik a beszédnek.

1.2 Hipotézisek

- a) A japán hezitációs jelenségek meghatározott pozíciókban kerülnek elő a leggyakrabban, amelyekhez különféle funkciókat köthetünk, emiatt pedig nevezhetjük őket diskurzusjelölőnek.
- b) A japánok sokféle hezitációs eszközt használnak, és ezeknek egymástól eltérő funkciója van.

II. Szakirodalmi áttekintés

Ebben a fejezetben bemutatom a munkámban használt főbb fogalmakat, illetve valamennyi korábbi kutatást a témában. Mivel a hezitációs jelenségeket a diskurzusjelölők tükrében vizsgálom, a diskurzusjelölő fogalommeghatározásával kezdem, majd áttérek a hezitációs jelenség fogalmára és a két fogalom kapcsolatára, végül pedig bemutatom a kutatók által legelterjedtebbnek tartott japán hezitációs jelenségeket.

2.1 A diskurzusjelölők

A diskurzusjelölőkről szóló szakirodalom igen szerteágazó, mivel sokféle különböző megközelítéssel vizsgálják a diskurzusjelölőket, habár a főbb tulajdonságok (mint a pragmatikai szerep vagy a diskurzussegmentumok közötti pozíció) általában megegyeznek. Az alábbiakban a diskurzusjelölők jelentős kutatóinak különböző definícióját mutatom be időrendben.

Schiffrin (1987) a diskurzusjelölőkre tág definíciót ad: olyan „szekvenciálisan függő elemekként” definiálja őket, amelyek a beszéd egységei köré szerveződnek (Schiffrin 1987: 31, saját ford.). Ezek között olyan példák is szerepelnek, mint a *y'know, like*, amelyek a mondatban sok helyen előfordulhatnak, habár a szerző megjegyzi, hogy a diskurzusjelölők nagyrészt megelőzik a szintaktikai egységet, amelyhez tartoznak, és elhagyásuk nem befolyásolja a mondat szerkezetét.

Jucker és Ziv (1998) gyűjtőfogalomként használja a diskurzusjelölőt, amelynek funkciói közé tartozhatnak többek között a beszélőváltás jelzése, témaváltás jelzése, a beszélő hozzáállásának kifejezése, valamint a tompító eszközöket (*hedges*, l. Dér 2010), illetve a hezitációs jelenségeket (*hesitation markers* l. Horváth 2014) is a diskurzusjelölőkhöz sorolják. Ez az értelmezés tehát Schiffrinénél is tágabb.

Onodera (2004) Schiffrin (1987) alapján határozza meg a diskurzusjelölőket, azonban meghatározóbbnak tartja az elemek elülső pozícióját. Vizsgálatainak központi fogalma a pragmatikalizáció, amelyre – Traugott (1986) nyomán – szemantikai-pragmatikai változásként tekint. Pragmatikalizáció során az adott beszédelem jelentése egyre inkább magára a diskurzusra vonatkozik, és egyre kevésbé a beszéd témájaként szolgáló szituációra, és ezzel együtt veszít a propozicionális (tartalmas) jelentéséből, először textuális, majd pedig expresszív funkciója lesz. Onodera szerint pragmatikalizációval válik egy lexikális elem diskurzusjelölővé. A pragmatikalizáció fogalmát a továbbiakban elsősorban arra a jelenségre fogom használni, ahogy egy lexikális elemből nem propozicionális jelentésű hezitációs eszköz keletkezik.

Fraser (2009) meghatározása szerint a diskurzusjelölő az azt tartalmazó diskurzussegmens és egy korábbi diskurzussegmens közti kapcsolatot fejezi ki. Fraser három elengedhetetlen feltételt fogalmaz meg munkájában: a diskurzusjelölő mindenképpen lexikális elem; amely nem ad hozzá a diskurzussegmensek szemantikai jelentéséhez, hanem kizárólag a két diskurzussegmens közti kapcsolatra irányul; és mindenképpen a másodiknak a része. Tehát ez a definíció kizárja például az indulatszókat, hezitációs jelenségeket, és a beszélői attitűdöt kifejező mondatzókat is. Ez a taxonómia nem ad lehetőséget a hezitációs jelenségek diskurzusjelölőként való vizsgálatára, pedig a hezitációs eszközöknek is megvannak a diszkurzív funkciói, ahogy ezt a 2.3-as pontban bemutatom.

Maschler és Schiffrin (2015) Schiffrin (1987) korábbi munkájához képest is egy sokkal szélesebb körben alkalmazható meghatározást ad a diskurzusjelölőkre, miután többek között Fraser (1990, 2009) szemléletét is bemutatták:

„A diskurzusjelölők nemcsak egy gyakran használt kifejezéscsoport nyelvészeti jellemzőiről (pl. szemantikai és pragmatikai jelentés, eredet, funkció) adnak információt, valamint a szociális interakciók és szituációk szervezéséről, amelyekben szerepelnek; hanem az őket használó beszélők kognitív, expresszív, szociális és textuális kompetenciáiról is” (Maschler–Schiffrin 2015: 205, saját ford.²).

Schirm a 2021-ben megjelent monográfiájában a különféle meghatározások közös vonásaként azt emeli ki, hogy „a diskurzusjelölők diskurzussegmenseket kötnék össze, és pragmatikai viszonyokat jelölnek” (Schirm 2021: 15), és nemcsak a szerepük, hanem szófajuk is nagyon sokféle lehet. Schirm szerint nonverbális elemek is lehetnek diskurzusjelölők, például a hümmögések, kézmozdulatok. A funkciók közt felsorolja a diskurzusirányító szerepet is (szó átadása, beszédjog megtartása, szó átvétele). De „jelölhetik többek közt a diskurzussegmensek egymáshoz való viszonyát, a diskurzusban részt vevő szereplők közti kapcsolatot, a diskurzussegmens és a beszélő közti viszonyt, valamint a tágabb szituációra is utalhatnak” (Schirm 2021: 16). Tehát ez a megközelítés is sokféle diskurzusjelölőt enged vizsgálni, nem szűkíti le túlságosan a fogalmat.

Vizsgálódásaimban a többek között Jucker és Ziv, Maschler és Schiffrin, valamint Schirm által is képviselt tágabb értelmezésben tekintek a diskurzusjelölőkre, amelybe a kognitív funkciókat kifejező diskurzusjelölők is beletartoznak. A funkciókat tekintve alapvetően

² A definíció angolul: „Discourse markers tell us not only about the linguistic properties (e.g., semantic and pragmatic meanings, source, functions) of a set of frequently used expressions, and the organization of social interactions and situations in which they are used, but also about the cognitive, expressive, social, and textual competence of those who use them” (Maschler–Schiffrin 2015: 205).

Maschler és Schiffirin modelljét fogom alkalmazni, mivel ezekbe jól besorolhatóak a hezitációs jelenségek különböző előfordulásai.

2.2 A hezitációs jelenségek

A hezitációs jelenségekre sokféleképpen hivatkoznak. Ebben a pontban definiálom a fogalmat, összevetem a hasonló megnevezéseket, valamint indoklom a hezitációs jelenség terminus választását.

A hezitációs jelenségek, hezitációs elemek, hezitációs eszközök alatt Iwasakit követve azokat az elemeket értem, amelyeknek „nincs propozicionális jelentése, és *látszólag* »elsősorban a fordulók váltására, megtartására, vagy a szünetek kitöltésére szolgálnak«, beleértve a nem lexikális, tipikusan kitöltött szünet formájában fellépő elemeket, és a lexikális töltelékelemeket” (Iwasaki 2020: 801, saját ford.³). Iwasaki ugyan a *filler* „töltelék(elem)” kifejezést használja, ezt a munkámban kerülni fogom, „mert azt sugallja, hogy a szóban forgó nyelvi egység felesleges, de legfőképpen: funkciótlan, ami nem okvetlenül igaz” (Dér 2010: 159). A lehetséges funkciókat a 2.3-as pontban mutatom be.

Nagura (1997) már diskurzusjelölőnek tekintette a japán hezitációs jelenségeket. Tanulmányában megemlíti, hogy a töltelékszó, hezitáció, hezitációs jelölő, valamint a japán megnevezésük, az *iiyodomi* (言い淀み) kifejezések félrevezetőek, ezért ezeket elvetve diskurzusjelölőnek nevezi őket (kikötve, hogy a diskurzuscsatoló elemeket⁴ nem vizsgálja a tanulmányában). Ahogy azonban a 2.1-es pontban láthattuk, a diskurzusjelölő fogalma igen tág, nagyon sokféle jelölőt foglal magába, ezek közül pedig csak azokat fogom vizsgálni, amelyeknek a hezitáció is a fő funkcióik közé tartozik. A diskurzusjelölők ezen részhalmazát következetesen hezitációs jelenségeknek nevezem.

Sadanobu (2010) és Iwasaki (2020) is említi, hogy hagyományosan a japán grammatika *kandōshiként* (感動詞) tartja számon a hezitációs jelenségeket, ami szó szerint *érzelemkifejező szavakat* jelent, és az indulatszóknak felel meg. A munkájukban mindketten a *filler* (フイラー) kifejezést használják rá, jelenleg ez a legelterjedtebb terminus a japán tanulmányokban.

Sadanobu (2010) azt is megemlíti, hogy sokáig nem tulajdonítottak jelentőséget a hezitációs jelenségeknek, és azonos módon tekintettek például egy hezitációval bevezetett mondatra, valamint ugyanennek a csak propozicionális jelentést kifejező részére, viszont Schifffrinnel

³ A definíció angolul: „In this chapter, I will define »fillers« as elements that lack a propositional meaning and that appear to »serve mainly to pass or hold a turn and to fill pauses,« including both non-lexical elements that typically occur in filled pauses and lexical fillers” (Iwasaki 2020: 801).

⁴ Az angol terminus (*discourse connectives*) fordításának forrása: Furkó 2011: 39.

(2001) kezdve egyre többen kezdték kutatni a diskurzusjelölőket, és a kutatók is elismerik a fontosságukat. Sadanobu a jelentőségüket azzal illusztrálja, hogy két hasonlóan tartott hezitációs jelenség közül bizonyos szituációkban csak az egyik, vagy éppen csak a másik természetes; illetve hogy míg egyes nyelvekben megengedett a diskurzus egy bizonyos pontján hezitálni, más nyelvekben ugyanabban a szituációban rossz benyomást kelthet a hallgatóban a hezitálás.

2.3 A hezitációs jelenségek mint diskurzusjelölők és funkcióik

A hezitációs jelenségek lehetséges funkcióihoz és pozícióihoz Watanabe vizsgálatain túl két magyar kutatást is alapul veszek. A szerzők munkáiból kiderül, hogy fontos az elemek pozíciója, hiszen a diskurzusjelölők általában meghatározott pozíciót foglalnak el. Egy jól körülhatárolható pozícióban előforduló diskurzusjelölőnek pedig általában jól körülhatárolható szerepköre is van, ezért fontos a hezitációs jelenségek diskurzuson, illetve szintaktikai egységen belüli elhelyezkedését is figyelembe venni.

Horváth (2014) a hezitációs jelenséget szinonimaként használja a kitöltött szünettel. A szerző különböző nyelvekből hozott példákkal illusztrálja, hogy a kitöltött szünet univerzális jelenség: *um, uh, er* (angol), *eu, eh, oe* (francia), *äh, ähm* (német), *öö*⁵ (magyar). Alapvetően három funkciót köt a kitöltött szünethez: 1/a) bizonytalanság jelzése végett fellépő megakadásjelenség; 1/b) tényleges hiba kísérelésekként fellépő megakadásjelenség; valamint 2) pragmatikai funkcióval bíró kitöltött szünet. Az 1/a kategóriába sorolta azokat az eseteket, ahol nem volt semmilyen hiba a megakadásjelenség környezetében, így feltehetőleg valamelyik (beszéd)tervezési szakaszban bizonytalanodott el a beszélő. Az 1/b kategóriánál az önmonitorozás során észleli a beszélő a hibát, és ezt kell javítania, ennek az átgondolásához használ kitöltött szünetet. A pragmatikai funkcióhoz azokat az eseteket vette, ahol a kitöltött szünet a beszédforduló⁶ elején jelent meg, jelezve ezzel, „hogy a beszélő közölni kíván valamit, de még válogat a gondolatok között, vagy az adott gondolat nyelvi tervezése zajlik, például: *hát öö én úgy általában nem nagyon szoktam inni* (így indul egy kérdésre adott hosszabb válasz)” (Horváth 2014: 36). Habár a szerző nem nevezi ezeket diskurzusjelölőnek, a bal periférián megjelenő, pragmatikai funkcióval bíró kitöltött szüneteket a 2.1-es pontban bemutatott definíciók alapján a diskurzusjelölőkhöz sorolom, az 1/a és 1/b kategóriákat pedig a kognitív funkcióhoz.

⁵ Horváth (2014) ö-höz hasonlító svá hangként említi a hangot, de ennek megjelenítéséhez a Németh (2020) által is használt *öö* írásmódot alkalmazom.

⁶ „Egy fordulót (turn) alkot az, amit egy társalgásban részt vevő beszélő mond, amíg vagy átadja a szót a következő beszélőnek, vagy befejezi mondanivalóját szóátadás nélkül” (Németh 2020: 24).

Németh (2020) az *öö*-t vizsgálva a magyarban jól körülhatárolható pozíciókat és ehhez kapcsolható funkciókat talált a korpuszvizsgálata során. Ilyen például a tagmondatot bevezető *öö*, amely kötőszóhoz társul (kötőszó + *öö* + tagmondat). Számos érvet felsorol a mellett, hogy a beszélők ezt feltehetőleg arra használják, hogy „időt nyerjenek egy nagyobb szintaktikai egység (egy tagmondat) létrehozásához a fordulón és a fordulókonstruktív egységen belül” (Németh 2020: 29). Ritkábban előfordult olyan, hogy az *öö* a tagmondaton belül hangzott el, jellemzően szakszavak, idegen szavak előtt. Ezt a szerző a szókereséshez szükséges időnyerésnek tekinti. Ezt a két funkciót a Maschler–Schiffrin-féle diskurzusjelölő-definícióban a kognitív funkcióhoz sorolom, azaz a beszédtervezést segíti az így kitöltött szünet.

További két funkciót említ még Németh (2020, 2022): a fordulókezdő *öö*, amellyel a beszélő jelzi, hogy igényt tart a fordulóra, és ő fog beszélni; valamit a fordulókiterjesztő *öö*, amellyel a beszélő azt jelzi egy váltásreleváns helyen, hogy továbbra is magánál szeretné tartani a szót. Ezeket a szerepeket diskurzusjelölőnek is tekinti (Németh 2022). Maschler és Schiffrin modelljében a szociális szerephez sorolhatjuk ezeket az *öö*-ket, azaz a diskurzus szervezését szolgálják.

A hezitációs jelenségek pozícióját Watanabe (2003) vizsgálta a japánban. 81 előadásban (ebből 34 tudományos, 47 hétköznapi) elemezte öt különböző japán hezitációs elem előfordulását. A vizsgált pozíciók a mondathatár, tagmondathatár, kötőszó után, a témajelölő *wa* partikula után, illetve az egyéb pozíció voltak. Az eredményből azt a következtetést vontam le, hogy egyes hezitációs elemek (*ē*, *etto*) szignifikánsan gyakoribbak mondathatárokon. Az is kiderült a kutatásából, hogy a hezitációval bevezetett elemek jellemzően komplexebbek, mint amikor nincs hezitációs jelenség, azonban a hezitációt követő kifejezés hossza, komplexitása nem függ össze azzal, hogy melyik hezitációs elemet használja a beszélő.

Watanabe és szerzőtársai (2008) azt is megvizsgálták, hogy a hezitációs jelenségek funkciói közé tartozhat-e, hogy jelzik a hallgatónak, hogy egy komplexebb kifejezés következik. A hipotézisük szerint a hallgató gyorsabban tud reagálni egy komplex információra, ha azt bevezeti egy hezitációs jelenség, mivel ennek köszönhetően fel tud rá készülni, hogy egy nehezebben értelmezhető kifejezés következik. A kísérletből kiderült, hogy a résztvevők valóban gyorsabban reagáltak a bonyolultabb, összetettebb leírásokra, ha azokat hezitációs jelenség előzte meg, mint amikor nem. Hezitációval bevezetett és hezitáció nélküli egyszerű leírások esetében nem volt jelentős eltérés a reakcióidők között. Tehát azt mondhatjuk, hogy a hezitációs jelenségek a hallgatót is segítik, és nem csak a beszélő kognitív folyamatait, valamint a fordulóra való igényt jelezhetik a diskurzusban.

2.4 A leggyakoribb hezitációs jelenségek a japán nyelvben

A japán nyelvben igen sokféle eszközzel lehet hezitálni, akár hangokkal, lexikális elemekkel, de egész kifejezésekkel is. Nagura (1997) azt is említi, hogy még a beléggzéssel képzett sziszegés is egy olyan hezitációs jelenség, amely jelentős információval bír a hallgató felé, azaz hogy az aktuális szituáció, információ komolyan érinti a beszélőt. Arra is kitér a szerző, hogy nemtől és kortól függően is eltérhet a hezitációs jelenség-használat, tehát például az angolhoz képest sokkal komplexebb a japán hezitációs eszközök leírása, és nem lehet közben figyelmen kívül hagyni a szociolingvisztikai tényezőket.

Iwasaki (2020) sok más szerző nyomán a következő hezitációs jelenségeket sorolja fel leggyakoribbként: a nem lexikális *ē* és a lexikális *ano*, *mā*, *etto*, *mō*, *nanka*, *yappari*. Az egyes szavakon kívül előfordulhatnak lexikalizálódott kifejezések, mondatok is, mint a *nante iu ka* („hogyan mondjam”) vagy a *sō desu ne* („hm”) ⁷.

A felsorolásnál Iwasaki *ano(o)*, *ma(a)* stb. formában jelzi, hogy megnyújthatják a magánhangzót, mivel egyes nyelvészek külön vizsgálják az *ano* és *anō* alakokat. A hossz mérésére nincs lehetőségem a jelenlegi vizsgálatomban, ezért én egyenértékűként tekintek a kettőre. Tehát amikor például az *etto* szóra hivatkozok, az egybefoglalja az *eto*, *ēto*, *ētō*, *etto*, *ētto*, *ēttō* alakokat is, ahogy Watanabe (2003) is egy kategóriaként tekint ezekre a változatokra. Az egyes szavakra és azok változataira való hivatkozáshoz írásban a *jisho.org* online szótárban szereplő alakot használom, de ez a gyakorlatban nyúlhat is (*ano* helyett *anō*), és rövidülhet is (például *mā* helyett *ma*).

Nagura (1997) külön eszközként tekint a szó végi magánhangzók (vagy a szótagzáró *n*) megnyújtására, ami nemcsak a lexikális hezitációs eszközök esetében, hanem akár partikulák vagy propozicionális jelentéssel bíró szavak esetében is előfordulhat. Ezeket a nyújtásokat szintén nem fogom az interjúk elemzésénél figyelembe venni tekintettel a dolgozat kereteire.

Iwasaki (2020) szerint alapvetően az *ano* és az *etto* szavakat asszociálják leginkább a kitöltött szünettel. Az *etto* szót egy nem lexikális *ē* és a *to* idéző partikula kapcsolataként elemzi, míg az összes többi hezitációs jelenség esetében a propozicionális jelentésből vezeti le a pragmatizációs folyamatot. A használatában a kognitív funkciót emeli ki: a beszélők feltehetőleg azon gondolkoznak, hogy mit reagáljanak az elhangzottakra.

Az *ano* szót Iwasaki (2020) a jelzői mutató névmásból származtatja („az a N⁸”), amely mindkét beszélőtől távol helyezkedik el. Habár szintén a kognitív funkciót köti hozzá, az *ettō*val

⁷ Habár a *sō desu ne* szó szerint azt jelenti, hogy „úgy van, valóban”, nem feltétlen fejez ki egyetértést, csak azt, hogy a beszélő tudomásul vette a hallottakat és gondolkodik (Saiki 2008), ezért a „hm” fordítást javaslom.

⁸ főnév

szemben nem a tartalom a kérdéses, hanem hogy a beszélő hogyan fogalmazza meg, amit mondani szeretne. További funkció mind az *ano*, mind az *etto* esetében a fordulóra tartott igény jelzése.

Megemlíti még a szerző, hogy használják a *sono* és a *kono* szavakat is hezitációs eszközként, az előbbi a beszélőtől távol, de a hallgatóhoz közel lévő dolgokra utal eredeti jelentésében, utóbbi pedig a beszélőhöz közeli dolgokra használt, jelzői szerepű mutató névmás. A *kō* („így”) szót is említi a szerző mint pragmatikalizálódott mutató névmást. Ezek a névmások, illetve az *ano* is szolgálhatja a hallgató figyelmének irányítását.

A többi szóértékű kifejezést határozószókhöz köti Iwasaki (2020): a *nanka* („valami, valahogy”), *mā* („meglehetősen”), *mō* („már”, l. Koide 2017), bár utóbbit indulatszóként is szokták jellemezni a pragmatikai használata esetében. A *nanka* és a *mā* is igen sokféle funkcióval bírhat (például ideiglenes összefoglalás; annak kifejezése, hogy a következő kijelentés eltérhet a hallgató várakozásaitól; bizonytalanság; annak kifejezése, hogy a beszélő nem talál megfelelő jelzőt valaminek a leírására), amelyek közül mást emelnek ki az egyes nyelvészek (l. Iwasaki 2020: 821–829). Ezeknek a jelentéseknek a részletezése szétfeszítené a dolgozat kereteit, ezért az említett elemeknek kizárólag a hezitációs eszközként betöltött pozícióját vizsgálom.

Iwasaki (2020) említi még a *yappari* (*yappa*, *yahari*, *yappashi*) kifejezést, amelynek jellemzően kevésbé homályosult el a propozicionális jelentése („ahogy arra számítani lehet(ett), ahogy azt gondolhatjuk”). Hezitációs jelenséggként azt is jelezheti, hogy a másik fél véleményére is kíváncsiak vagyunk, illetve közös előismeretet is sugall.

Tsuchiya (2013) a japántanulók beszédében figyelte meg az *ano*, *mā*, *nanka*, *ēto*, illetve a nem lexikális *n-t* (んー) és *a-t* (あー). Az utóbbi kettőről említi, hogy többen klasszikus indulatszónak (*kandōshi*) tekintik, de egyes kutatásokban már a hezitációs jelleg is megjelenik (például Sadanobu 2010).

Watanabe a 2003-as tanulmányában csak az *ano*, *e*, *etto*, *mā* és *sono* szavakat elemzi, mivel a korábbi vizsgálataiban ezek bizonyultak a leggyakoribb hezitációs jelenségeknek a japán monológokban. Ezekhez azonban az interjúk elemzésekor hozzá fogom venni az Iwasaki által bemutatott *mō*, *nanka* és *yappari* szavakat is, valamint a Tsuchiya által megkülönböztetett *n-t* és az *a-t* is (habár utóbbi kettőt például Watanabe és munkatársai (2006) egy csoportba sorolják).

Láthatjuk tehát, hogy sokféle szófajból indultak ki a pragmatikalizálódott hezitációs jelenségek, illetve más nyelvekhez képest több, gyakran használt hezitációs eszköz áll a beszélők rendelkezésére.

III. Módszertan

Ebben a fejezetben bemutatom az elemzéshez használt anyagot, annak általános jellemzőit és indoklom a választást. Ezután a kutatás módszertanát és a választott kategóriákat részletezem. A statisztikai adatokat diagramokkal, táblázatokkal is illusztrálom, ezeket a Google Táblázatok programban készítettem.

3.1 A választott videók

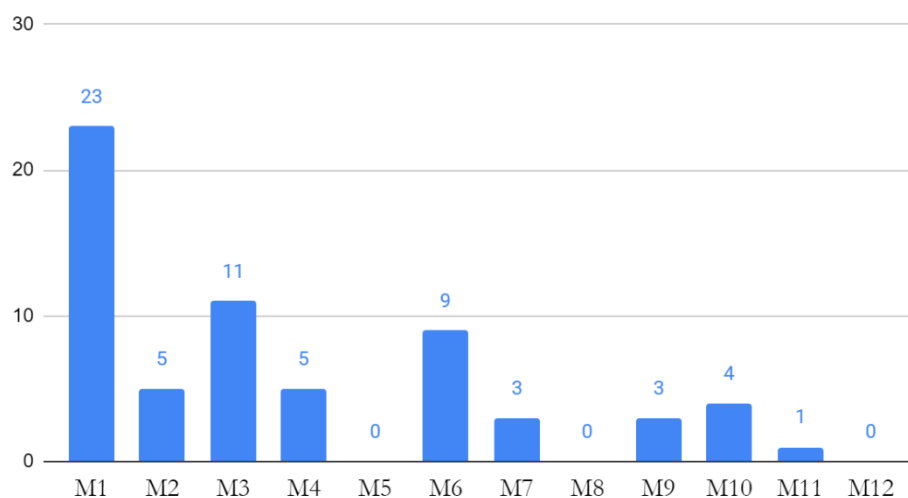
A hezitációs jelenségek elemzéséhez az utcai interjúk mellett döntöttem, mivel ilyenkor nincs ideje az utcán leszólított riportalanyoknak felkészülni, hanem spontán kell megfogalmazniuk a választ a kérdésekre. Az is szempont volt, hogy ne monológokat elemezzek, mivel azokban a beszédfordulókat nem tudjuk vizsgálni. Továbbá igyekeztem olyan videókat választani, amelyek az elmúlt néhány évben készültek, és jól tükrözik a mai japán nyelv állapotát.

Az Asian Boss nevű Youtube-csatornán sok jó minőségű utcai interjú található, ezért ezek közül válogattam. Két videót választottam, amelyek témája (házasság) azonos: az egyikben csak férfi beszélők szerepelnek (V1: *Japanese Men on the Ideal Marriage Partner*, 2020), a másikban pedig kizárólag női riportalanyok (V2: *Would Japanese Girls Marry Foreigners?*, 2023), hogy a nemek aránya kiegyenlített legyen. A korosztályt igyekeztem 20 és 35 év közé szűkíteni, mivel a kor is befolyásolhatja, hogy milyen hezitációs jelenségeket figyelhetünk meg egy beszélőnél (Nagura 1997). Emiatt négy férfi beszélőt a videóban elhangzó kora, esetleg a gyerekei kora vagy más információk alapján kizártam a vizsgálatból. A riporterek által használt hezitációs jelenségeket szintén nem vettem figyelembe.

A videókból 12 férfi, illetve 10 női beszélő szövegéből gyűjtöttem ki a hezitációs jelenségeket. A férfiaknál 64, a nőknél 65 hezitációs jelenséget rögzítettem. Ebbe nem számítom bele azt a néhány esetet, ahol nem beazonosítható, hogy melyik hezitációs szerepű szót használja a beszélő, mivel nem artikulál hozzá eléggé (például V2 12:21).

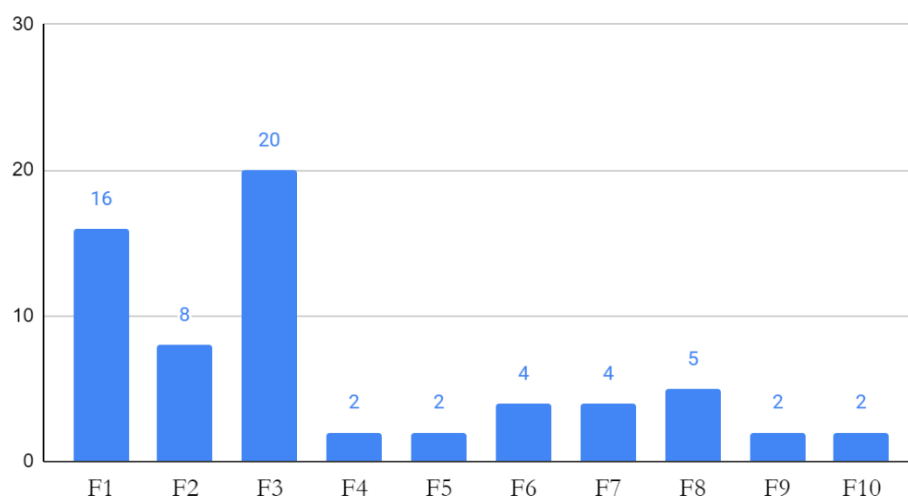
Az alábbi két diagramon látható, hogy az egyes férfi beszélők (M1–M12) és az egyes női beszélők (F1–F10) hány hezitációs jelenséget használtak, azaz hogyan oszlik el beszélőnként a 64, illetve a 65 rögzített hezitációs eszköz (1. és 2. ábra). Azok a férfi beszélők, akik egyáltalán nem hezitáltak, jellemzően csak egy rövid mondat erejéig szerepeltek a videóban, míg például az M1-es beszélő esetében több kérdésre, valamint hosszabban válaszolt, ebből adódóan több hezitációs jelenség fordult elő nála, mint a többi beszélőnél.

Statisztika a férfi beszélőkről

1. ábra: A férfi beszélők beszédében rögzített hezitációs jelenségek (db)

Statisztika a női beszélőkről

2. ábra: A női beszélők beszédében rögzített hezitációs jelenségek (db)

Mivel a hezitációs jelenségek pozícióját vizsgálom, ezt nem befolyásolja a férfiktól és a nőktől vett hanganyagok hossza. Az tehát a praktikus, ha mindkét nemtől nagyjából ugyanannyi hezitációs eszköz fordul elő, ez pedig teljesül a jelenlegi mintára.

3.2 A választott kategóriák

Az egyes hezitációs jelenségek kigyűjtésekor a kontextus alapján különböző kategóriákba soroltam a pozíciójukat. Amikor ezekre a pozíciókra példákat hozok a videókból, azt Iwasaki (2013) mintájára glosszázom. A rövidítések megtalálhatóak a pályamunka elején. A példák

nagyrészt a beszédből kiragadott tagmondatok, így nem kezdem őket nagybetűvel, és nem is teszek a végükre pontot a magyar fordításban sem, kivéve amikor valóban ott kezdődik vagy záródik le a mondat, ahol a glossza. A példánál megadom, hogy a kettő közül melyik videóban (V1, V2) hangzott el az adott kifejezés, tagmondat, mondat, illetve a hozzá tartozó időkódot *perc:másodperc* alakban kiírom utána, valamint hogy a beszélő férfi (M) vagy nő (F). Az első sorban szerepel japán karakterekkel a szöveg, alatta ugyanaz Hepburn-átírással és egyéb jelölésekkel (mint a szünet, jelzői szerepben álló mellékmondat, l. *Jelölések*). A harmadik sorban pedig a szavak magyar fordítása, valamint az egyes nyelvtani elemekre a dolgozat elején megadott jelölések szerepelnek. A mondat, tagmondat fordítása a teljes példa legvégén található, ez minden esetben saját fordítás. Az (1)-es példában *A* jelöli a riportert, *B* a riportalanyt, az összes többi példában kizárólag a riportalanyoktól szerepel szöveg, és a teljes példa egy beszélőtől származik, ezért nem jelölöm külön a beszélőket.

Az első kategória a forduló elején előforduló hezitációs jelenségeket foglalja magába. Tehát ebben az esetben a riporter felteszi a kérdést, majd átnyújtja a mikrofont a riportalanynak, aki hezitációval kezdi a mondatot (1). Azokat az eseteket is ezzel a címkével láttam el, amikor a vágás miatt a kérdés nem szerepel még egyszer a videóban, de feltehetőleg a kérdés után kezdi a fordulót a beszélő.

(1) V1 0:53 (M)

A:	どこ	で	きいた	ん	です	か。
	doko	de	kii-ta	n	desu	ka?
	hol	INS	hall:PAST	SE	COP	Q

B:	その	友達	から	聞いた	ん	です	けど
	sono	tomodachi	kara/	kii-ta	n	desu	kedo
	HES	barát	ABL	hall:PAST	SE	COP	de

A: „Hol hallottad?”

B: „**Öö**, egy barátomtól hallottam.”

Külön kategóriába vettem azonban azokat a hezitációs jelenségeket, amelyek egy befejezett mondatot követnek (2). Mivel a diskurzusjelölők sokszor a bal periférián jelennek meg, ahogy például Onodera (2004) hangsúlyozta, a megnevezésben ezekre úgy tekintek, hogy az őket követő mondat elején vannak, nem pedig a két mondat között.

(2) V2 4:37 (F)

そう	いう	機会	って	あまり	ない	じゃない	です	か
sō	iu	kikai	tte	amari	nai	janai	desu	ka/
úgy	mond	alkalom	TOP	nem nagyon	nincs	COP:NEG	COP	Q

まあ	日本人	の	ほう	が	多い	し
mā	nihonjin	no	hō	ga	ōi	shi
HES	japán ember	GEN	irány	S	sok	és

„[...] Alig van erre alkalom, nem? [Hát] **öö** a japánok többen is vannak [...]”

A harmadik kategória a tagmondat elején elhelyezkedő hezitációs jelenség. Ide azokat az eseteket soroltam, amikor egy mondaton belül, de tagmondathatáron helyezkedik el a hezitációs eszköz. Iwasaki (2013) számos példát hoz arra, hogy hogyan kapcsolódhatnak a tagmondatok⁹: kapcsolatos viszonyt fejez ki az ige *te*-formája, a *shi*, a *-tari*, ellentétes viszonyt a *kedo*, *ga*, okot vagy célt fejez ki a *node*, *kara*, *tame (ni)*, feltételes kapcsolatot a *-to*, *-tara*, *-ba* (3), *-nara*, időbeli viszonyt fejezhetnek ki az igével a *toki (ni)*, *ato (ni/de)*, *mae (ni)*, *nagara* stb. A felsorolt végződések utáni hezitációs jelenségekre úgy tekintek, hogy az őket követő tagmondat elején állnak. A kapcsolatos viszonyhoz soroltam még azt is, ha az ige *toka* partikulákkal állt.

(3) V2 10:17 (F)

そこ	だけ	クリア	すれば
soko	dake	kuria	sure-ba/
ott	csak	tisztítás	csinál:COND

あの	父	も	母	も	何も	言わない	と	思います
ano	chichi	mo	haha	mo	nanimo	iwa-nai	to	omoi-masu
HES	apa	is	anya	is	semmi	mond:NEG	QT	gondol:HON

„[...], ha azzal [az egy dologgal] leszámolok [angol *clear*], akkor **öö** nem fognak ellenkezni a szüleim szerintem.«”

Minden más esetben, ahol a hezitációs jelenség a tagmondaton belül, de nem az elején fordult elő, a „tagmondaton belül” címkét adtam a mondatnak (példák a 4.2-es pontban). Nem vettem ide azt a mondatot, ahol egy *no* partikulával főnevesített jelzői szerepben álló, vonatkozó mellékmondatot *to* partikula követ, majd ezután egy szintaktikailag független tagmondattal folytatja a beszélő. Ezért ezt a tagmondat elején előforduló hezitációs jelenségekhez soroltam:

(4) V2 2:38 (F)

すごい	受け入れてくれる	って	いう	の	と
[sugoi	ukeirete-kureru	tte	iu]	no	to/
nagyon	befogad:TE-ad	QT	mond	NML	és

なんか	こう	自分	が	あ	どう	しょう	かな	って	いう
nanka	kō	jibun	ga/	[a	dō	shiyō	kana	tte	iu]
HES	HES	én	NOM	INJ	hogyan	csinál:VOL	PP	QT	mond

⁹ A szerző hozzáteszi, hogy a japánban nincs klasszikus mellérendelő viszony a tagmondatok között, hanem más stratégiákat alkalmaznak a tagmondatok összekapcsolására (Iwasaki 2013).

感じ	で	話してても	向こう	が	もう	いい	よ	いい	よ
kanji	de	hanashite-(i)te-mo/	mukō	ga	mō/	<u>ii</u>	<u>yo</u>	<u>ii</u>	<u>yo</u>
érzés	INS	beszél:TE-ASP:TE-ugyan	másik fél	NOM	már	jó	PP	jó	PP

„[...]”, nagyon jó a befogadásban, és **öö, így**, ha [bizonytalanul] is beszélek hozzá, hogy
 »Vajon mit csináljak?«, akkor is rögtön [azt mondja, hogy] »Rendben van.« [...]»

Németh (2020) külön kategóriaként tekint arra, amikor a hezitáció váltásreleváns helyen történik. Ezt azért mellőztem, mert nehezen választható el a mondatok, illetve tagmondatok közötti hezitációs jelenségektől. Egy lezárt mondatnál feltételezheti a hallgató, hogy a beszélő végzett a fordulójával, azonban ezt az esetet a következő mondat elején lévő hezitációs jelenségek kategóriája magába foglalja. A tagmondat első pozícióját pedig azért mondhatjuk váltásreleváns helynek, mert a japán nyelvben gyakori, hogy nem zárják le a mondatot, hanem félbehagyva a hallgatóra bízzák a befejezést (言いさし表現 *iisashi hyōgen*, l. Ogiwara 2000, Barkan 2018, illetve az (1)-es példában a *kedo* végződés).

Maga a beszéd gyakran sok tagmondat összekapcsolásából áll (például *-te* formákkal), amelyekből csak az utolsó ige árulja el, hogy például milyen időben áll az egész mondat. (Iwasaki 2013). Az interjúkban jelentős volt a hosszan összekapcsolódó tagmondatok száma, illetve bár gyakori volt az *omoimasu* („úgy gondolom”) végződés, előfordultak befejezetlen mondatok is a válasz végén. Ilyenkor akár jelezheti is a beszélő a *hai* („igen”) szóval, hogy a mondandója végére ért, habár nyelvtanilag még folytatódhatna a mondat:

(5) V1 2:49 (M)

プライベート			も	充実	してれば				
<u>puraibēto</u>			<u>mo</u>	<u>jūjitsu</u>	<u>shi-te-(i)re-ba/</u>				
privát			is	kiteljese	csinál:TE-ASP:COND				
いい			の	かな	と	おも	う	ので	はい
<u>ii</u>			<u>no</u>	<u>kana</u>	to	omou	node	hai	
jó			SE	PP	QT	gondol	mert	igen	

„[...]” azt gondolom, hogy az a jó, ha a magánélet is kiteljesedik[, ezért...]. Igen.”

Amikor több hezitációs elem került egymás mellé, akkor mindet ugyanabba a kategóriába soroltam. Tehát ha például a forduló elején, amikor a beszélő átveszi a szót, rögtön több hezitációs jelenséggel is él, akkor mind a *forduló elején* címkét kapja, mivel ilyenkor feltehetőleg ugyanazt a szerepet töltik be azonos pozícióban. Arra is volt példa, hogy négy hezitációs jelenség is került egymás mellé, ezeket mind a tagmondat elején megjelenő hezitációs jelenségekhez soroltam:

(6) V2 6:59 (F)

なんか	帰って	って	いう	言葉	を	言っちゃった	と	いう	
nanka/	[[kaette	tte	iu]	kotoba	wo	i-c-chat-ta	to	iu]	
HES	hazamegy:IMP	QT	mond	szó	DO	mond:TE-ASP:PAST	QT	mond	
話	を	きいて	そう	やっぱり	なんか	こう	表現	の	違い
hanashi	wo	kii-te/	sō	yappari/	nanka	kō/	hyōgen	no	chigai
történet	DO	hall:TE	HES	HES	HES	HES	kifejezés	GEN	eltérés

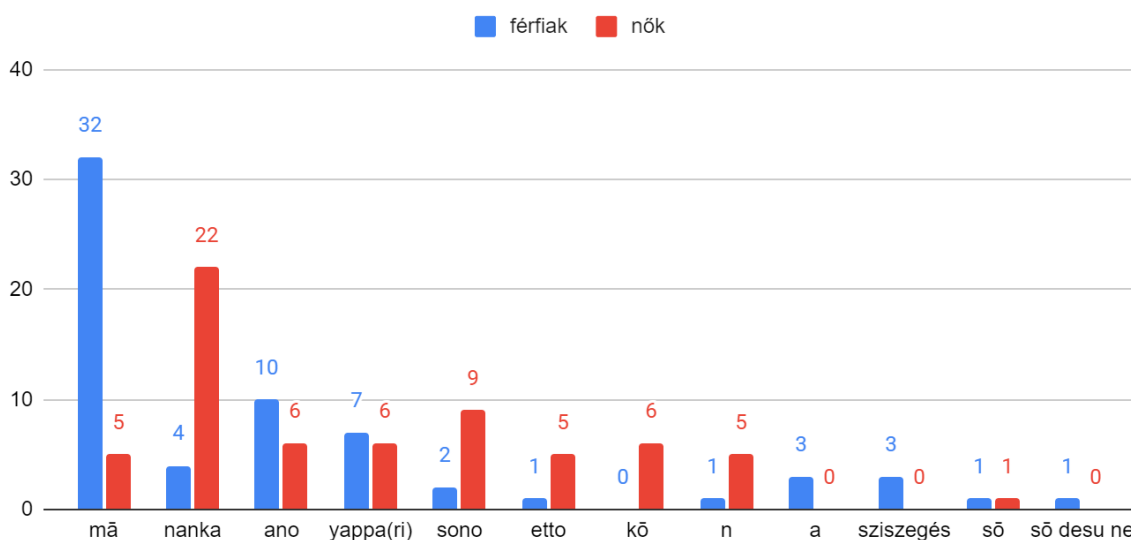
„[...] **öö**, hallottam egy olyan sztorit, hogy azt mondták neki, hogy »Menj haza!«, és **így öö bizony így** a kifejezések közti eltérés [a nyelvek között]...”

A videókban előforduló hezitációs jelenségek közül kettő volt, amit nem tudtam besorolni egyik kategóriába sem, mert a videó vágása miatt hiányzott a szükséges kontextus. Mindkét esetben egy bizonyos befejezett vagy befejezetlen mondatot követ a vágás, majd a beszélő egy hezitációs jelenséggel és egy új mondattal folytatja. Mivel ilyenkor nem tudni, hogy tagmondatot vagy lezárt mondatot követ a hezitáció, ezt a két esetet kizárom a pozícióra vonatkozó statisztikákból, és csak a maradék 127 hezitációs jelenséget szerepeltetem a diagramokon is. A két kizárt eset egy *mā* és egy *nanka* volt, mindkettő a női beszélők videójából.

3.3 A videókban előforduló hezitációs jelenségek

A videókban a következő hezitációs eszközökkel éltek a beszélők: *etto*, *ano*, *mā*, *nanka*, *yappa* és *yappari*, *sono*, *kō*, *sō*, *a*, *n* és *sō desu ne*, ahogy a 3. ábrán is látható. A Nagura (1997) által említett, belégzéssel képzett sziszegéseket is rögzítettem, erre a jelenségre a továbbiakban csak „sziszegés”-ként hivatkozom.

A videókban előforduló hezitációs jelenségek

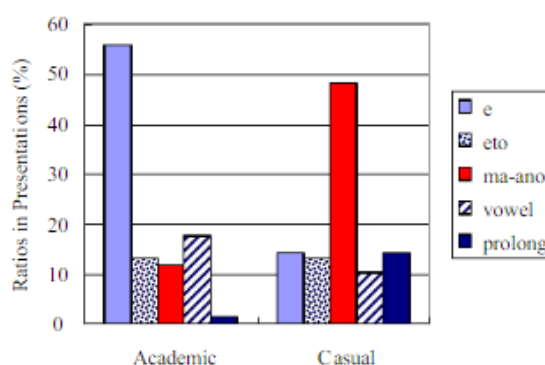

3. ábra: A videókban előforduló hezitációs jelenségek (db) nemenként, csökkenő sorrendben

Hiába köthetőek Iwasaki (2020) szerint az *etto* és az *ano* szavak leginkább a kitöltött szünethez, a videókban mégsem ezek szerepeltek a legnagyobb arányban, hanem a *mā* és a *nanka*. Nagura 1997-ben azt találta a kutatásában, hogy a férfiak a *mā*-t használták a legtöbbször, a nők által leginkább kedvelt hezitációs eszköz pedig a *nanka* volt. Úgy tűnik, hogy ez mára sem változott.

Ezeket követte az *ano*, *yappari*, a mutató névmásokból képződött hezitációs jelenségek és az *etto*. A közelre mutató névmásokból csak a *kō* fordult elő, az Iwasaki (2020) által említett *kono* nem, a távolra mutató névmásokból pedig a *sono* és a *sō* is volt a videókban hezitációs jelenségeként. Három sziszegést figyeltem meg, illetve a lexikalizálódott mondatként megjelenő *sō desu ne* csak egyszer fordult elő.

A vizsgálni kívánt hezitációs eszközök közül nem szerepelt a videókban egyszer sem hezitációs szerepben a *mō*, sem az *ē*. Előbbi ugyan mint szó előfordult, de azokban az esetekben besorolható volt a Koide (2017) által felsorolt propozicionális jelentések közé, nem hezitációs eszközként fordult elő. Az *ē* Watanabe és szerzőtársai (2006) eredményeiben sokkal gyakoribb az akadémiai környezetben, a közvetlen stílusú előadásokban pedig csak kisebb arányban fordul elő (4. ábra). Elképzelhető, hogy a közvetlen, utcai interjúkban ezért nem fordult elő egyszer sem.

4. ábra: Watanabe és szerzőtársai (2006: 1258) kutatásában az akadémiai és a közvetlen előadásokban előforduló hezitációs eszközök aránya (*ē*; *etto*; *ano*, *sono* és *mā*; *e*-től különböző magánhangzók és *n*; illetve a magánhangzók és mássalhangzók megnyújtása)

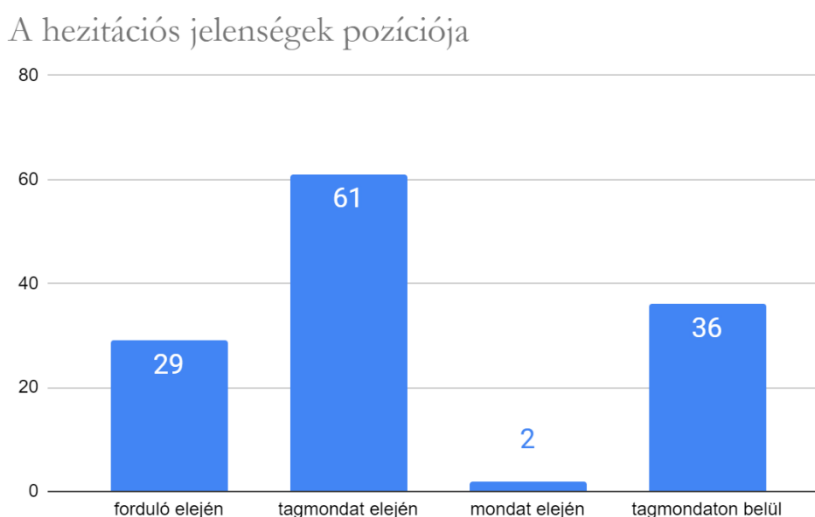
A kutatásomban vizsgált 10-12 beszélő, valamint a videókból nyert 129, illetve 127 adat nem mondható reprezentatív mintának, és nem lehet belőle az egész japán nyelvre vonatkozó általánosításokat levonni következtetésképp. Bizonyos tendenciákat viszont megfigyelhetünk a hezitációs jelenségekről ennyi adat alapján is, amely megfigyeléseket alapul véve további, nagyobb korpuszon végzett kutatásokat bonyolíthatunk le.

IV. Eredmények

Ebben a fejezetben a videókból kigyűjtött hezitációs jelenségekkel kapcsolatos számadatokat és megfigyeléseket mutatom be. A hezitációs elemek gyakori pozícióival kezdem, majd az egyes hezitációs eszközök pozíció szerinti megoszlását taglalom. A videók általános adatait és a választott kategóriákat a 3. fejezetben fejtettem ki, ezért itt ezekre már nem térek ki.

A kapott adatokat összehasonlítom Watanabe (2003) korábbi vizsgálatával is. A szerző kategóriái a mondathatáron; a tagmondathatáron, kötőszó után; a témajelölő *wa* partikula után; illetve az egyéb helyen előforduló hezitációs jelenségek voltak. Ezek közül a *wa* partikula utáni pozíciót a saját csoportosításomban a tagmondaton belüli előfordulásokhoz soroltam, illetve a kötőszó utáni pozíció és a tagmondathatár között nem tettem különbséget. Watanabe kutatásában nem szerepel a forduló eleji pozíció kiemelve, valószínűleg azért nem volt jelentős a számuk, mert prezentációkat, azaz monológokat vett alapul.

Az elemzett videóban a következőképpen oszlottak meg a hezitációs jelenségek (5. ábra):

5. ábra: A videóban előforduló hezitációs jelenségek száma pozíció szerint

4.1 Hezitációs jelenségek a mondat, tagmondat bal periferiáján

A videók statisztikáiból az látszik, hogy a mondat elején előforduló hezitációs jelenségek száma elenyésző. A két példából az egyikben egy *omoimasu* („úgy gondolom”) végű mondat után a beszélő nevet, majd ezt követi a *nanka*, amely után vágással folytatódik a mondat. A vágás itt nem változtat azon, hogy a lezárt mondat után hezitációval szeretett volna új mondatot indítani a hölgy (V2 2:14). A másik esetben egy költői kérdés után következik a *mā* és egy új mondat (2).

A kevés példának az oka az lehet, hogy a beszélők általában addig nem zárták le a mondatot, amíg nem fejezték be a mondandójukat. Így a hosszú válaszok is nyelvtanilag egy sok tagmondatból felépített összetett mondatként funkcionálnak, amelyben a mondat vége jellemzően a forduló végét is jelenti, ahol a riporter magához veheti a szót, és feltehet egy újabb kérdést. Tipikus lezárás volt például az *omoimasu* („úgy gondolom”).

A legtöbb hezitációs jelenség a tagmondatok elején (két tagmondat között) fordult elő. Ezt az esetek nagy részében gyakori, hétköznapi szó követi, ezért nem valószínű, hogy a hezitációt követő szó nem jut eszébe a beszélőnek, sokkal inkább a tagmondat mint nagyobb szintaktikai egység elhalasztására, annak tervezéséhez való időnyerésre szolgálhat a hezitációs eszköz, ahogy Németh (2020) is megfigyelte a magyarban.

Nem elvetendő azonban az az elmélet sem, hogy a fordulókiterjesztés is funkciója ilyenkor a hezitációnak. Ahogy a 3. fejezetben említettem, a japán nyelvben nem ritka a mondatok félbehagyása, ezért egy folytatható tagmondat utáni hallgatás jelezheti azt a hallgatónak, hogy vége a fordulónak. Ez elkerülhető azzal, hogy a beszélő hezitációs eszközzel jelzi, hogy még folytatni fogja a mondatot. Tehát mind a kognitív, mind a szociális funkció szerepet játszhat a tagmondathatáron előforduló hezitációs jelenségek esetében.

A fordulókezdő *öö*-ket Németh (2020) két csoportra osztja: ahol az első beszélő indítja a beszélgetést hezitációval, valamint ahol az első beszélő megnyilatkozása (például kérdése) után a második beszélő kezdi a fordulóját hezitációval. Az interjúk kontextusában csak az utóbbiról beszélhetünk, mivel a riportalanyok mindig a feltett kérdésre válaszoltak, nem kezdeményeztek maguk új beszélgetést. Németh megjegyzi, hogy „míg egy első párrész produkálása csupán opcionális a beszélők számára, addig az első párrész megjelenése elvárttá és relevánssá tesz egy típuskonform második párrészt” (Németh 2020: 39). Azaz amikor a riporter feltette a kérdést, és átnyújtotta a mikrofont a beszélőnek, akkor a szituációból következik, hogy reagálnia kell a kérdésre. Ezért amikor még nem teljesen állt össze a beszélő fejében, hogy hogyan és milyen választ szeretne adni, ezt egy hezitációs jelenséggel késleltetni tudja. Egyes hezitációk más üzenetet is közvetíthetnek, például hogy a beszélő kellemetlennek ítéli a kérdést (l. 2.4-es pont).

4.2 Hezitációs jelenségek a tagmondaton belül

Ahhoz, hogy belássuk, hogy a hezitációs jelenségek nem véletlenszerűen fordulnak elő, a fennmaradó tagmondaton belüli kategória elemeit kell górcső alá vennünk. Németh (2020) a magyarban a tagmondaton belül előforduló *öö*-nél elsősorban olyan példákat talált, ahol szakszó vagy idegen szó követi a hezitációt, így a beszélő feltehetőleg szókeresés céljából

késleltette a következő szót. A videókban is voltak olyan esetek, ahol idegen szó (7), tulajdonnév (8) vagy számadat (9) következik a hezitációs jelenség után.

(7) V2 6:34 (F)

ちょっと	それ	は	なんか	ミスコミュニケーション	が	あった	な
chotto	sore	wa	nanka	misukomyunikēshon	ga	at-ta	na
kicsit	az	TOP	HES	félreértés	NOM	van:PAST	PP

„[...] az egy kicsit **öö** félreértés [angol *miscommunication*] volt[...]

(8) V2 3:45 (F)

最近	あの	マーベル	の	悪役	と	して	出てきた	ん	です	けど
saikin	anō	māberu	no	akuyaku	to	shite	deteki-ta	n	desu	kedo
újonnan	HES	Marvel	GEN	gonosz	QT	csinál:TE	előjön:PAST	SE	COP	de

„[...] nemrég [az egyik] **ööö** Marvel[-film] főgonoszként szerepelt, [...]”

(9) V1 0:46 (M)

ニュース	で	まあ	なんか	90万人	下回った	って	いう
nyūsu	de/	mā	nanka	90-man-nin	shitamawat-ta	tte	iu
hír	INS	HES	HES	90-tízezer:CLS	alulmarad:PAST	QT	mond

„[hallottam] a hírekben, hogy **öö** 900 000 alá csökkent [...]”

Láthatunk arra is példát, amikor a beszélő feltehetőleg kiegészítés, illetőleg hibajavítás céljából hezitál. A (10)-es példában egy általános megfogalmazást fejt ki a riportalany. A (11)-es példában az első *sono* hezitáció idegen szó előtt jelenik meg, a második pedig a mondat javítása, átfogalmazása előtt, amelyre Horváth (2014) külön kategóriaként tekintett. Itt a beszélő nem fejezi be a kopula tagadását (*dewanai*, *dewanakute* helyett *dewa*, de hallható, hogy *n*-nel folytatódna), hanem átfogalmazza az egész mondatot.

(10) V2 7:53 (F)

その	こと	も	その	日本語	を	理解	できる	こと	は
sono	koto	mo	sono/	[nihongo	wo/	rikai	dekiru]	koto	wa
az	dolog	is	HES	japán nyelv	DO	megért	tud	NML	TOP

„[...] az is, [mármint hogy] **öö** a japán nyelvet érti, [...]”

(11) V2 11:35 (F)

結婚	する	って	いう	こと	が	その	マスト	では
kekkon	suru	tte	iu	koto	ga	sono	masuto	dewa/
házasság	csinál	QT	mond	dolog	NOM	HES	muszáj	COP

その	男女	の	関係	の	中	で
sono	danjo	no	kankei	no	naka	de
HES	férfi-nő	GEN	kapcsolat	GEN	benne	INS

必ずしも	必要	な	もの	ではなくて
kanarazushimo	hitsuyō	na	mono	dewanaku-te
mindenképp	szükséges	ATT	dolog	COP:NEG:TE

„[...] a házasság nem **öö** muszáj [angol *must*], [mármint] **öö** a párkapcsolatban nem feltétlenül szükséges, [hanem] [...]”

Az említett funkciókkal azonban kevés példa magyarázható a tagmondaton belül előforduló hezitációs jelenségek közül. Javítás, kiegészítés csak a (10)-es és a (11)-es példa esetében történt, idegen szóból, nehezebben felidézhető (szám)adatból pedig hat fordult elő. Ha a „szűk család” szót (*kaku kazoku* 核家族, szó szerint megfelel az angol *nuclear family* kifejezésnek) szakszónak tekintjük, akkor hét esetet fed le a szókeresés a 36-ból, a többinél gyakran használt, hétköznapi szó követi a hezitációt.

Watanabe (2003) külön kategóriaként tekint a témajelölő *wa* partikulát követő hezitációs elemekre. Iwasaki (2013) bemutatja a japán nyelvre jellemző topik-komment mondat szerkezetet, amelyben egy (jellemzően *wa* partikulával jelölt) topicalizált mondatrészről teszünk egy megállapítást. Ebből következhetne, hogy a beszédtervezésben is a téma és az erre vonatkozó megállapítás között hezitálnak, azonban a videókban ez nem volt gyakori. A tagmondaton belül előforduló 36 hezitációs jelenségből csak nyolc példában követi hezitáció a *wa* partikulát, ebből pedig az egyik a (7)-es példa, ahol valószínűleg az idegen szó válthatta ki a hezitációt, nem a mondat szerkezet. Ide sorolhatjuk még azt az egy példát (12), ahol nem *wa*, hanem *tte* jelöli a topicalizációt a hezitációs jelenség előtt. Ez a nyolc-kilenc eset pedig még kisebb arányt jelent, ha a 127-hez képest nézzük, hogy mennyire gyakori a topik és komment között előforduló hezitáció más pozíciókkal összevetve.

(12) V1 10:10 (M)

出会い	って	やっぱ	少ない	ので
deai	tte	yappa	sukunai	node
találkozás	TOP	HES	kevés	mert

„[...] **mégis így** kevés új emberrel ismerkedni meg, ezért [...]”

Sok, tagmondaton belül előforduló példában közös viszont az, hogy a mondat első szava után állnak, és a második helyet töltik be a mondatban. A 36-ból 20 esetben a beszélő bevezeti egy (akár jelzővel vagy partikulával ellátott) szóval a tagmondatot, ezután következik egy hezitációs jelenség, majd befejezi a tagmondatot. Az első szó, kifejezés ebből hét esetben az előző (tag)mondathoz fűződő viszonyt vagy visszacsatolást fejez ki, mint például *ato* あと („ezenkívül”), *tatoeba* 例えば („például”), *onajiyōni* 同様に („ehhez hasonlóan”). További hét eset valamilyen határozó, vagy a beszélő hozzáállását fejezi ki, mint *hontō wa* 本当は

(„valójában”), *shōjiki* 正直 („őszintén szólva”), *saikin* 最近 („mostanában”), *chotto* ちょっと („egy kicsit”), *hajimete* 初めて („először”). A fennmaradó hat példában láthatunk olyat, hogy az alanyt (7), (12), tárgyat (13), vagy egy határozói szerepben lévő, partikulával ellátott főnevet követ a hezitáció.

(13) V2 8:29 (F)

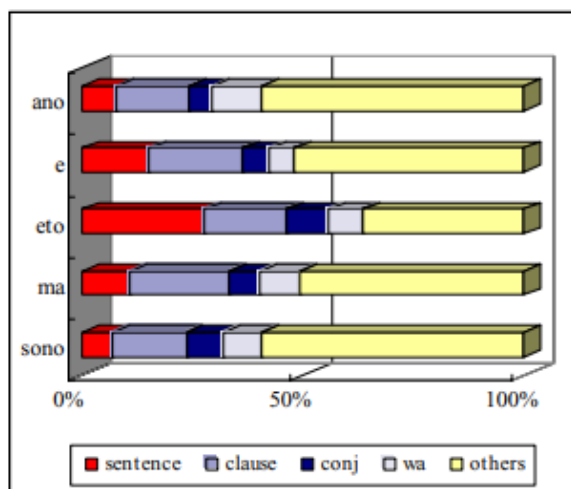
コミュニケーション 通路 を なんか 増やしていけたら な と思う
 komyunikēshon tsūro wo **nanka** fuyashi-te-ike-tara na to omou
 kommunikáció út DO **HES** növel:TE-megy-COND PP QT gondol
 „[...] azt gondolom, hogy jó lenne a kommunikációs csatornák [lehetőségek
 számát] **öö** növelni [...]”

Láthatjuk tehát, hogy a tagmondatban második helyet elfoglaló hezitációs jelenségek esetében sokszor olyan szó előzi meg a hezitációt, amely még nem feltétlen kapcsolódik szervesen a tagmondathoz. Ezért elképzelhető, hogy ilyenkor is a tagmondat fennmaradó részét mint nagyobb szintaktikai egységet késlelteti a beszélő a hezitációval. Ugyanakkor ez ellen szól, hogy a 20-ból hétszer mindössze két részből állt a tagmondat (12), tehát nem terjedelmes, összetett szintaktikai egység következett, illetve a tagmondaton belül nem is lett volna a beszélőnek máshol lehetősége hezitálni.

Egy további kutatásban érdemes lenne nagyobb korpuszban megvizsgálni, hogy mennyire gyakori a tagmondaton belüli második pozíciót elfoglaló hezitációs jelenségek előfordulása, illetve hogy ezek milyen kontextusban kerülnek elő, és milyen funkciókkal bírhatnak.

4.3 Az egyes hezitációs jelenségek pozíciója

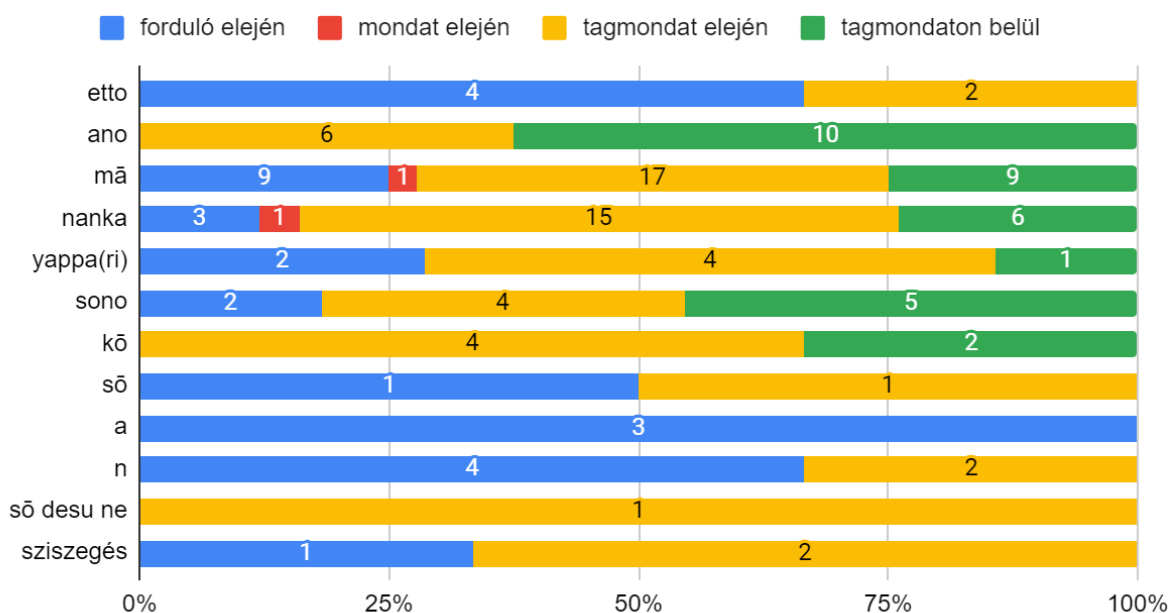
Watanabe 2003-as vizsgálatában meglehetősen magas arányban szerepeltek az egyéb pozícióban előforduló hezitációs jelenségek, amelyek nem mondathatáron, tagmondathatáron, kötőszó után vagy a témajelölő *wa* partikula után fordultak elő (6. ábra).

6. ábra: Watanabe (2003: 2475) kutatásában a 81 előadásban előforduló hezitációs jelenségek eloszlása (mondathatáron, tagmondathatáron, kötőszó után, *wa* partikula után és egyéb pozícióban)

A szerző azt a következtetést vonja le az adatokból, hogy az *etto* szignifikánsan gyakoribb a mondathatárokon, amely arra utalhat, hogy tipikusan akkor használják a beszélők, amikor nagy mennyiségű, komplex információt akarnak átadni, és ezt tervezik meg.

Az egyes hezitációs jelenségek pozíció szerint

7. ábra: A videókban előforduló hezitációs jelenségek megoszlása pozíció szerint (db)

A 7. ábra diagramján az látszik, hogy az *etto* valóban jellemzőbb a forduló elején a videókban is, amikor a beszélő még csak azon gondolkozik, hogy mit szeretne mondani. Nem feltétlen követte azonban hosszú mondat, volt, hogy csak az egyetértését fejezte ki a beszélő:

(14) V1 0:52 (M)

えっと	あります	ね
etto	ari-masu	ne
HES	van:HON	PP

„Öö, igen. [Hallottam.]”

Ezzel szemben az *ano* nem fordult elő a forduló elején, és legnagyobb arányban a tagmondaton belül szerepel, ami utalhat arra, hogy valóban a megfelelő szavakat keresi a beszélő, ahogy Iwasaki (2020) említi. Watanabe (2003) adataihoz hasonlóan még a *sono* is nagyon gyakori az egyéb (tagmondaton belüli) pozícióban. Elképzelhető, hogy azért, mert ezek jelzői szerepben álló mutató névmások eredetileg, azaz tipikusan a mondaton belüli főnevekhez kapcsolódnak, bár ez már nem feltétlen igaz, amikor pragmatikalizálódott hezitációs jelenséggé fordulnak elő.

A férfiak által legtöbbet használt *mā* és a nők által legtöbbet használt *nanka* változatos pozíciókban jelent meg, de ezekkel is késleltették a legtöbbszor a következő tagmondatot. Kiugró érték még a *mā* esetében a forduló eleji pozíció, ez ahhoz a funkciójához köthető, hogy a beszélő jelzi, hogy „ideiglenes”, nem tökéletes választ fog adni, és különösen eldöntendő kérdésekre adott válasz elején gyakori (Iwasaki 2020: 866).

A *sono* és *kō* mutató névmásokból volt öt, illetve két példa a tagmondaton belül, ezek névmásból pragmatikalizálódott hezitációs jelenségeként a néző figyelmét is irányíthatják, és felhívhatják a figyelmet arra, hogy valamilyen fontos szó következik, valamint a *sono* fordult elő javításnál, újrafogalmazásnál is.

A nem lexikális *a* és *n* inkább a forduló elején fordult elő jellemzően, a *sō desu ne* egyetlen példája viszont egy *shi*-vel („és”) félbehagyott tagmondatot követ, hiába várhatnánk azt, hogy önálló mondatként két lezárt mondat közé fog beékelődni. Ez is utalhat arra, hogy a *sō desu ne* mint mondat már lexikalizálódott.

A sziszegés csak a férfiaknál fordult elő, és ekkor valóban nehezebb témáknál, ahogy Nagura (1997) is említette. A témák, amelyek kontextusában megfigyelhető volt a három sziszegés az alacsony születési ráta miatt az időskorral kapcsolatos aggodalmak; hogy vannak-e házassággal kapcsolatos tervei a beszélőnek; illetve milyen munkát nem támogatna a leendő felesége esetében.

A videókból kinyert adatok száma azonban kevés ahhoz, hogy az egyes hezitációs jelenségekről általános következtetéseket vonjunk le. Most elsősorban azt figyeltem meg, hogy ezek az utcai interjúkban hogyan jelentek meg, és ez a kisebb adatmennyiség mennyiben felel meg annak, amit szakirodalom ír, illetve mennyiben egyezik korábbi kutatások eredményeivel. További vizsgálható téma lenne, hogy az egymás mellett előforduló hezitációs jelenségek hogyan társulnak, milyen sorrendben követik egymást, azonban ez már nem fért bele a dolgozat kereteibe.

Összességében megállapíthatjuk, hogy igen nagy arányban lehetett a hezitációs jelenségeket a tagmondat elején, valamint a forduló elején megjelenő hezitációk közé besorolni. A tagmondaton belüli hezitációs eszközöknél szintén megfigyelhető volt néhány egyéb funkció, illetve szabályosság, ezért a dolgozatban vizsgált minta alapján valóban tekinthetjük a japán hezitációs jelenségeket diskurzusjelölőnek.

V. Összegzés

Dolgozatomban a japán hezitációs jelenségeket vizsgáltam a diskurzusjelölők tükrében. Azokra a kérdésekre kerestem a választ, hogy a japán hezitációs eszközök meghatározott pozíciókban fordulnak-e elő, illetve milyen funkciókban használják őket. Ehhez két, utcai interjúkból készült Youtube-videót vettem alapul, és ezekben a riporter kérdéseire adott spontán válaszokban előforduló hezitációs jelenségeket rögzítettem, kategorizáltam és elemeztem a lehetséges funkcióikat.

A vizsgálatból látszott, hogy valóban sokféle szó fordulhat elő hezitációs szerepben a japán nyelvben, ezek egymástól eltérő funkcióira is hoztam példákat a 4.3-as pontban (mint a megfelelő információk keresése céljából való hezitáció; a megfelelő szavak, megfogalmazás végett való hezitálás, nehéz témákra adott válasz késleltetése).

A hezitációs jelenségek pozíciójáról az derült ki, hogy a videókban szereplő hezitációs jelenségek legnagyobb arányban a tagmondatok elején fordultak elő, és feltehetőleg a tagmondat mint nagyobb szintaktikai egység késleltetését szolgálják, illetve azt is jelezhetik a hallgató számára, hogy a beszélő még folytatja a fordulóját. A forduló elején megjelenő hezitációs jelenségek is közvetíthetik azt az üzenetet, hogy a beszélő tisztában van a felé támasztott elvárással (azaz hogy választ adjon), de még nem gondolkodik. A beszédfordulón belül nem volt jellemző két mondat közötti hezitáció, ugyanakkor gyakran csak egy mondatból állt a válasz.

A tagmondaton belül előforduló hezitációs jelenségek közül valamennyi feltehetőleg szókeresésként funkcionált (például idegen szavak, számadatok előtt), kettő pedig javításkor, átfogalmazáskor jelent meg. Ezenkívül olyan tendenciát figyeltem meg a tagmondaton belüli hezitációs jelenségeknél, hogy több mint az esetek felében a (tag)mondat első szava után fordult elő a hezitáció. Mivel az első szó ebből többször nem kapcsolódott szervesen az adott (tag)mondathoz, elképzelhető, hogy ezek az esetek hasonlóan működnek, mint a tagmondat elején megjelenő hezitációs eszközök, csak egy (nem hezitációs szerepű) szóval már előre bevezeti a (tag)mondatot a beszélő.

A továbbiakban érdemes lenne nagyobb korpuszon is vizsgálni, hogy mennyire jellemző a közvetlen beszélgetésekben a tagmondat, mondat, forduló elején előforduló hezitációs jelenségek száma, illetve hogy a (tag)mondaton belüli második pozíció valóban jelentős-e, vagy csak a videókból származó kisebb minta alapján tűnik így.

Felhasznált irodalom

- Barkan, Maayan 2018. The Pragmatic Strategy of Main-Clause Omission in Japanese: Its Contrast with Hebrew, and Its Learnability. *CUNY Academic Works*. https://academicworks.cuny.edu/gc_etds/2683 (Utolsó megtekintés: 2024. 04. 04.)
- Dér Csilla Ilona 2010. „Töltelékelem” vagy új nyelvi változó? A *hát, úgyhogy, így és ilyen* újabb funkciójáról a spontán beszédben. *Beszéd kutatás* 18: 159–170.
- Fraser, Bruce 1990. An approach to discourse markers. In: *Journal of Pragmatics* 14: 383–398.
- Fraser, Bruce 2009. An Account of Discourse Markers. *International Review of Pragmatics* 1: 293–320.
- Furkó Bálint Péter 2011. Diskurzusjelölők és szövegösszefüggés: a kohézió vagy a koherencia eszközei? Az implikáció mint a szövegösszefüggés eszköze. In: *Officina Textologica* 16: 37–57.
- Horváth Viktória 2014. *Hezitációs jelenségek a magyar beszédben*. ELTE Eötvös Kiadó. Budapest.
- Iwasaki, Noriko 2020. Japanese fillers as discourse markers: Meanings of “meaningless” elements. In: Jacobsen, Wesley M. – Takubo, Yukinori (eds.): *Handbook of Japanese Semantics and Pragmatics*. De Gruyter. Boston/Berlin. 799–837.
- Iwasaki, Shoichi 2013. *Japanese: Revised Edition*. John Benjamins. Amsterdam/Philadelphia.
- Jucker, Andreas H. – Ziv, Yael 1998. Discourse markers: Introduction. In: Jucker, Andreas H. – Ziv, Yael (eds.): *Discourse Markers. Descriptions and Theory*. John Benjamins. Amsterdam/Philadelphia. 1–12.
- Koide Keiichi 小出 慶一 2017. „Mō” wa dono yōni Firā ni natta ka – Firāka no Keiro to Firā no Kinō – 「もう」はどのようにフィラーになったか – フィラー化の経路とフィラーの機能 – [Hogyan vált a *mō* töltelékelemmé? – A töltelékelemmé válás útja és a töltelékelem funkciói]. In: *Saitama Gengo Kenkyū* さいたま言語研究 1: 1–11.
- Maschler, Yael – Schiffrin, Deborah 2015. Discourse markers: Language, Meaning, and Context. In: Tannen, Deborah – Hamilton, Heidi E. – Schiffrin, Deborah (eds.): *The Handbook of Discourse Analysis*. Wiley-Blackwell. 189–221.
- Nagura Toshie 1997. Hesitations (Discourse Markers) in Japanese. In: *Sekai no Nihongo Kyōiku* 世界の日本語教育 7: 201–218.
- Németh Zsuzsanna 2020. A nemlexikális *őö* hang interakciós szerepének elemzése magyar nyelvű társalgásokban In: *Jelentés és Nyelvhasználat* 1: 23–50.

- Németh, Zsuzsanna 2022. The conversation-organising role of the non-lexical sound *ōō* in Hungarian. In: *Journal of Pragmatics* 194: 23–35.
- Ogiwara Chikako 荻原 稚佳子 2000. Nihonjin no Iisashi Hyōgen ni tai suru Sasshi no Arawarekata 日本人の言いさし表現に対する察しの現れ方 [A sejtetés megjelenési formái a japánok befejezetlen mondataiban]. In: *Kōza Nihongo Kyōiku* 講座日本語教育 36: 69–85.
- Onodera, Noriko O. 2004. *Japanese Discourse Markers: Synchronic and diachronic discourse analysis*. John Benjamins. Amsterdam/Philadelphia.
- Sadanobu Toshiyuki 定延利之 2010. Kaiwa ni oite Firā wo Hassuru to iu koto 会話においてフレーを発するという事 [Töltelékelemek használata a diskurzusbán]. In: *Onsei Kenkyū* 音声研究 3: 27–39.
- Saiki Miki 齊木美紀 2008. Kaiwa Bunseki kara miru „sō desu ne” 談話分析から見る「そうですね」 [A „sō desu ne” a diskurzuselemzés szempontjából]. In: *Yokohama Kokudai Kokugo Kenkyū* 横浜国大言語研究 26: 60–45.
- Schiffrin, Deborah 1987. *Discourse Markers*. Cambridge University Press. New York.
- Schiffrin, Deborah 2001. Discourse markers: language, meaning, and context. In: Schiffrin, Deborah – Tannen, Deborah – Hamilton, Heidi E. (eds): *The handbook of discourse analysis*. Blackwell. Oxford. 54–75.
- Schirm Anita 2021. *Diskurzusjelölők szövegeken innen és túl*. Loisir Kiadó. Budapest.
- Traugott, Elizabeth Closs 1986. From polysemy to internal semantic reconstruction. In: *BLS* 12: 539–550.
- Tsuchiya Naoko 土屋菜穂子 2013. Nihongo Gakushūsha no Intabyū Ōtōji ni okeru Iiyodomi Shiyō 日本語学習者のインタビュー応答時における言いよども使用 [A japánnyelv-tanulók hezitációhasználata interjúkban] In: *Dai 3-kai Kōpasu Nihongo Wākushoppu Yokōshū* 第3回コーパス日本語学ワークショップ予稿集 153–160.
- Watanabe, Michiko 2003. The constituent complexity and types of fillers in Japanese. In: Sole, M.J. – Recasens, D – Romero, J. (eds.): *Proceedings of the 15th international congress of phonetic sciences*. Causal Productions. Adelaide. 2473–2476.
- Watanabe, Michiko et al., 2006. Factors Affecting Speakers' Choice of Fillers in Japanese Presentations. *Interspeech 2006 – ICSLP, Ninth International Conference on Spoken Language Processing*, Pittsburgh. 1256–1259.

Watanabe, Michiko et al., 2008. Filled pauses as cues to the complexity of upcoming phrases for native and non-native listeners. In: *Speech Communication* 2: 81–94.

Felhasznált videóanyag

V1: Asian Boss, *Japanese Men on the Ideal Marriage Partner*. youtube.com. https://youtu.be/IukjkFZwBys?si=rT0WQtb951eS_Ns1 (Utolsó megtekintés: 2024. 04. 04.)

V2: Asian Boss, *Would Japanese Girls Marry Foreigners?* youtube.com https://youtu.be/CK-g90SeWWw?si=FZPWoli7LiAN_Ncr (Utolsó megtekintés: 2024. 04. 04.)

Ábrajegyzék

A 4. és a 6. ábrát leszámítva az összes ábra saját készítésű a videókból rögzített adatok alapján. Az ehhez használt program: Google Táblázatok.

4. ábra:

Watanabe, Michiko et al., 2006. Factors Affecting Speakers' Choice of Fillers in Japanese Presentations. *Interspeech 2006 – ICSLP, Ninth International Conference on Spoken Language Processing*, Pittsburgh. 1256–1259, 1258.

6. ábra:

Watanabe, Michiko 2003. The constituent complexity and types of fillers in Japanese. In: Sole, M.J. – Recasens, D – Romero, J. (eds.): *Proceedings of the 15th international congress of phonetic sciences*. Causal Productions. Adelaide. 2473–2476, 2475.